

Fra Slavekrigens Dage.

Af P. L. Hald

1. Slavekrigen i Thisted og Omegn 1848.

Efterfølgende Småtræk fra Slavekrigen grunder sig på Meddelelser, som jeg efterhånden fra forskellige Steder har fået samlet. Jeg bringer følgende Mænd Tak for Oplysninger, både mundtlige og skriftlige: Lærer Kristensen, Skjoldborg, Hmd. Søren Nielsen, Skjoldborg, Gasmester Anton Larsen, Thisted, Klokker Riis, Thisted, Gårdejer Mads Nesager, Hjørdemål, som har nedskrevet Meddelelser fra Aftægtsmændene Jens Kr. Olesen og Kresten Jensen Krestensen, Maler N. P. Borregård, Elsted, Lærer Ditlevsen, Elsted. Endvidere fra Kresten Hougård, Skyum; men da hans Meddelelser angår Sejerslev på Mors, medtages de ikke her. Endvidere er benyttet Thisted Amtsavis fra 1848.¹⁾

De fleste af den yngre Slægt har sikkert hørt fortælle om Slavekrigen; de har hørt om den mærkelige Folkerejsning foranlediget ved Rygtet om, at Rendsborg Slaver var brudt ud og drog skændende og brændende op gennem Jylland, og de har sikkert også hørt om, at man alle Steder var parat til at standse Forbryderskaren og væрге den hjemlige Arne.

Også til disse Egne kom Rygtet, og her beredte man sig også på et Forsvar, som fornuftigvis måtte gå ud på at hindre Slavernes Overgang over Fjorden, og i den Anledning foretoges vidtstrakte Forsvarsanstalter. Hele Kyststrækningen blev bevogtet, og ved de smalleste Steder af Fjorden, ved Færgestederne, hvor der jo særlig kunde befrygtes en Overgang, blev der samlet større bevæbnede Styrker.

Det var rimeligvis Fredag den 31. Marts 1848 tidlig om Formiddagen, at der til Thisted indløb Efterretninger fra Nykøbing på Mors²⁾ om, at Rendsborg Slaver var slupne ud og rimeligvis snart kunde ventes. At denne Meddelelse vakte en Del Uro var ikke underligt, især da en ny Stafet, som også kom fra Nykøbing, yderligere stadfæstede Meddelelsen. Ingen anede dog, at Fjenden var så nær, før et tredje Bud bragte en ny Meddelelse fra Politimesteren i Nykøbing.³⁾ Meddelelsen var kort og fyndig; den lød:

¹ *Ann* Yderligere Småtræk fra Slavekrigen modtages fremdeles.

² Meddelelsen var nået dertil den 30. om Aftenen.

³ I Thisted Amtsavis fra den 6. April 1848 hedder det. "Thisted Indvånere erindre vistnok de foruroligende Rygter, der Fredag den 31. Marts på Grund af Stafetten fra Nykøbing herskede her overalt." Brevet, som ellers er uden Interesse for Begivenhederne i Thy, findes aftrykt i "Museum 1892" og Lønborg Friis: "Den jyske Slavekrig".

Fjenden er i Skive.

Nu blev der travlt. Amtmand Rosenkrantz var den, der ledede Forsvaret, og der blev øjeblikkelig afsendt Stafetter ud til hele Omegnen med Ordre til de respektive Sognefogder om at sammenkalde Mandskab og dirigere dette til nærmere betegnede Steder. Thisted Borgervæbning stillede straks ved den første Meddelelse på Torvet; men hvad forslog det, alt våbendytigt Mandskab blev endvidere tilsagt at give Møde. Borgervæbningen tog straks Stilling på Hulgårds Bakker - det Sted, hvor Banelinien skærer Dragsbækvejen -; her blev 7 à 8 Kanoner opstillede;⁴⁾ men da man mente, at der foreløbig ikke vilde blive Brug for så mange Forsvarere, blev en Del af Styrken sendt til Vildsund Færgested for i Forening med Mandskab fra de nærmest liggende Sogne at hindre Fjendens Overgang.

Amtmand Rosenkrantz sendte endvidere følgende Skrivelse⁵⁾ til Stiftamtmand Stemann i Ålborg:

"Ifølge Efterretninger, som jeg efterhånden har modtaget med forskellige Expresser fra Nykjøbing på Mors, siden Nattens Anbrud, skal en Skare af fjendtlige Tropper - efter de første Beretninger løsladte Fæstningsslaver - gennemstrøje Vestkanten af Jylland, og efter den sidste Efterretning skal man have mødt den med bevæbnede Landfolk ved Skive, hvor det hedder ved Expressens Afgang, at man slås på Liv og Død, men frygter for ikke at kunne holde sig. Her i Amtet er som Følge deraf alt Landfolket opbudt, Færgestederne så vidt muligt besatte, og man ruster sig her i Byen med de slette og tarvelige Våben, man har, for at gøre Fjenden den størst mulige Modstand. Magtens Størrelse kjende vi imidlertid endnu ikke, og det ligger således uden for al mulig Beregning, hvorvidt man vil kunne holde Stand eller modsætte sig, indtil bedre organiseret Våbenmagt vil kunne komme os til Undsætning.

Ved at tillade mig ærbødigst at meddele Deres Højvelbårenhed Foranstående, ved en Exprese, som straks afgår, må jeg anmode Dem om at ville drage Omsorg for, at der sendes os så meget bevæbnet Mandskab, Våben af Geværer og Sabler, samt Krudt og Kugler, som det er muligt for Tiden at tilvejebringe og at undvære i Ålborg. Med Expressen tilbage bør jeg forventet mig underrettet om, hvad Hjælp vi tør vente, og til hvad Tid, ligesom jeg også ufortøvet skal give mig den Ære at melde, hvad Retning Fjendens Fremgang måtte tage fra Skive, så snart som et Ilbud vender tilbage,

⁴ Det er de samme Kanoner, som endnu dunderer i Thisted ved festlige Lejligheder.

⁵ Anført efter Lønborg Friis: "Den jyske Slavekrig".

hvilket jeg i dette øjeblik har sendt dertil, for derom at overbevise sig med egne øjne på Stedet.”

Som det fremgår af Skrivelsen, var man ikke i Thisted belavet på Krig, og Manglen på Ammunition var særlig følelig, hvorfor Amtmanden dikterede et Opråb til Byens Befolkning med Anmodning om, at de, som havde Krudt og Bly i deres Eje, og da særlig Bly, stillede det til Rådighed. Om Amtmanden fik noget, kan Meddeleren ikke erindre, men en Købmand i Byen, om hvem man vidste, at han havde en Del Bly liggende, tog det med stor Rø. Han var Kirkeejer, og når hans Kirker i Sommerens Løb havde fået Taget fornyet, ”så kunde Amtmanden så gerne få, hvad der var tilovers”. Han anså altså ikke Faren for overhængende, og den samme Skepsis møder vi også hos den Ø. Vandet Sognefoged; thi da Ordren om at sammenkalde Mandskab kom til ham, undlod han det, fordi han anså det for umuligt, at Slaverne kunde komme så langt mod Nord.

Privat arbejdede Borgerne for at få Våben. En Drejermester sendte således Bud til Hansted efter en Bøsse og satte sin Lærling til at lave Patronhylstre af Piberør.

Ejeren af Landlyst holdt en ridende Stafet næsten hele Tiden mellem Thisted og sin Gård, da der jo så at sige hver Dag nåede sære Efterretninger fra det øvrige Land op i denne Afkrog af Landet. Med denne Stafet fik Proprietæren så Ordre til hurtig Udrykning med alle våbenføre Karle. At Udrykningen ikke var hurtig alle Steder, fremgår af følgende: Budet kom omsider til Tingstrup. På en af Gårdene tjente en Karl, der blev tilsagt at møde med en Fork og måtte være belavet på at blive borte i flere Dage. Da Ordren kom, var han i Marken at pløje. Hans Husbond sendte Bud ud, at han skulde komme hjem straks og tage Ploven med; i Nærheden af Gården tabte han denne, der slæbte bag efter Hestene; men Husbonden råbte: ”Lad den bare ligge og skynd dig at komme af Sted”. Karlen blev nu forsynet med en vældig Pakke Mellemmad og en Fork og stævnedes først ud på Aftenen sammen med flere andre mod Dragsbæk, som var opgivet som Mødested. Imidlertid kom de ikke længere end til Landlyst, hvortil der lige var ankommen Meddelelse om, at ”det hele var Løgn”, og de gæve Krigere vendte glade Næsen hjem efter.

Den første, som bragte Meddelelsen om de løsslupne Slaver til Skjoldborg, var Sognepræsten, som efter Middag havde været ridende til Thisted, og der fik Anmodning om at bringe Meddelelsen til Sognefogden. Alt hvad Remmer og Tøj kunde holde jog han hjem, og hen på Eftermiddagen holdt han sin skummende Hest an i Sognefogdens Gård. På Grund af det voldsomme Ridt varede det noget, inden Præsten i sin Ophidselse fik Sagen gjort begribelig for Sognefogden; men denne, som var af en noget rolig Natur, mente, at det vel var blind Alarm, og

først på Præstens gentagne Forsikringer vilde han tage Affære. Der blev ringet med Kirkeklokken, og Folk ilede ned til Vildsund. På Bavnehøj på Røjkær Mark samledes Brænde; thi Baunerne skulde lyse for at man kunde være klar over, hvor langt den frygtelige Skare var nået.

Til Kallerup Sogn nåede Meddelelsen først et Par Timer før Aften fra forskellige Sider, bl.a. også ved den fra Thisted til Sognefogden udsendte Stafet. Forvirringen blev stor og Rædselen endnu større. En af Sognefogdens Sønner blev sendt hen at ringe med Kirkeklokken; men den ene af Tjenestekarlene, en sværlemmet Kæmpe i en langskødet Frakke, blev så ilde berørt ved Tanken om den truende Fare, at han måtte holde sig fast ved Bordpladen, da hans Ben nægtede at gøre Tjeneste. Samme unge Mand, der i øvrigt havde pralet af sit vældige Mod, kunde det ikke nytte at sende mod Slaverne, hvorfor han fik Ordre til at bringe Meddelelsen til den vestlige Del af Sognet. Da det var i en anden Retning end den, hvorfra Slaverne kunde ventes, så vendte Modet tilbage; i et Spring satte han ud i Huggehuset, greb en Kniv og skar sine Frakkeskøder af, da han mente, at de var ubekvemme for en Rytter, og i næste øjeblik sad han på Ryggen af en Hest og lod det stå ad Todbøl til.

Imidlertid fik Sognefogden samlet en Trop Mænd og Karle, og de gav sig efter Solnedgang på Vej til Vildsund. Ved Skellet mellem Skjoldborg og Kallerup Sogn, mødte de en Mand, som kom fra Thisted. Han fortalte, at hele Historien om Slaverne var det bare Opspind. Det klarede jo op i de alvorlige Ansigter; men da det ikke gik an at være Herredsfogdens Befaling overhørig, gik de videre, og Manden lovede at bringe det trøsterige Budskab til Sognefogdens Hjem.

Under Kallerupmændenes Fraværelse gav et Rygte på ny Anledning til stor Forfærdelse. Meddelelsen fra Thisted gik nemlig ud på, at Fjenden havde været i Skive, men i Thyboernes Mål er der ikke megen Forskel på ”Skive” og ”Skiveren”. Skiveren er Navnet på en Tørvemose, som ligger i den nordvestlige Del af Kallerup Sogn. Rygtet gik derfor, at Slaverne var i Skiveren, og hvis dette var Sandhed, hvad skulde så de stakkels Kvinder gøre, da Mændene var i Vildsund og havde de få brugelige Våben med. Om Kamp kunde der selvfølgelig ikke være Tale, og derfor gjaldt det om at finde gode Skjulesteder. Nogle krøb ind i Kister og Skabe og lukkede og låsede efter sig; andre borede sig ind i Hø- og Halmbunker i Laden. Der fortælles, at da Mændene hen ad Morgenstunden i en noget løftet Stemning vendte tilbage fra Vildsund, var Kvinderne ikke til at finde; og da de fra deres Skjulesteder hørte Larm, Våbenklirren og højrostedes Mandsstemmer, lå de endnu mere stille, indtil endelig Forskrækkelsen tabte sig. Gensynet var meget bevæget.

Samme Aften; da Rygterne i Kallerup fløj fra Hus til Hus, så man en Rytter, der hurtig red igennem Byen mod

Vest. Hvor han vilde hen, var man ikke klar over; thi det hed sig nemlig, at det var en af Slavernes Forposter, der var kommen over Fjorden; men da Rygtet om, at Slaverne var i "Skiveren" samtidig bredte sig, var man aldeles vis på, at det var en af de skrækkelige Maradører. Rytteren var imidlertid en Karl, der var på Vej til Gjersbøl Mølle, hvor hans Kæreste tjente, og hende vilde han redde eller forsvare til det yderste.

Imidlertid var der ud på Eftermiddagen samlet store Skarer ved Vildsund Færgelje, og det har sikkert været et ejendommeligt Folkeliv, der om Aftenen efter den bevægede Dag rørte sig dernede. Fra alle de omliggende Sogne var Folk ilede til med de underligste Våben, som Grebe, Forke, gamle Muskedonnere og Våben lavede for Tilfældet af Bysmeden; særlig Pigkæppene dominerede; det var en Slags Bajonetter påsatte et Skaft, der var dannet som et Gevær. Her var Thisted Borgervæbning i fuld Uniform; den stak jo svært frem fra den øvrige Skare ved sit hele militære Snit; her var også Seminaristerne fra Snedsted; de mødte med Geværer med blanke Bajonetter under Anførsel af Seminarielærerne. En Mand fra Nørre Skjoldborg vakte en Del Opmærksomhed ved at være ubevæbnet. Da man spurgte ham om, hvorfor han ingen Våben havde, svor han en drøj Ed på, at han havde Stranden for sig. Han vilde nemlig bruge Sten, af hvilke der findes nok af ved Fjordbredden, så Idéen var ikke helt gal. - Nå, Slaverne kom ikke; men den daværende Kromand har sikkert haft en af sine store Dage, da det hede Blod ikke blev svalet ved Kamp med Slaverne, men med Indholdet at Kromandens Tønder.

Nord og Øst for Thisted rustede man sig også til Kamp. Der blev ved Aftenstid udstillet Vagtposter med passende Mellemlængder langs Fjorden ud for Sennels og Hovsør.

Gamle Kresten Jensen Kristensen i Hjørdemål tjente den Gang i Kløv By, da der om Aftenen kom Bud, at han øjeblikkelig skulde møde bevæbnet nede ved Hovsør By. Han var lige udskreven til Dragon, og syntes jo derfor, at det var et noget aparte Våben, han kom af Sted med; han blev nemlig væbnet med en Tørvekniv. Straks han kom ned til Hovsør By, blev han stillet på Post Øst for Byen nær ved Stranden. Det var en stille Aften, og han kunde høre Kirkeklokkerne ringe både fjern og nær. Ud på Natten kom en Båd sejlen; så snart man blev klar over, at der kom noget, belavede man sig på at hindre den formentlige Fjende i at komme i Land. Der blev straks fyret løs, indtil der fra Båden blev råbt, at det var fredelige Folk, der kom, og ikke Slaver.

Til Korsø kom Rædselsbudskabet også ved Aften. Der skulde man møde i Sennels hos Gårdejer Lars Mån. Forhenv. Gårdejer at Korsø Jens Kristian Olsen var den Gang hjemme hos sine Forældre i Korsø, og

han blev sendt af Sted til Sennels, væbnet med en Fork. På Vejen mødte han et Par gamle Gårdmænd fra Hjørdemål Klit; de kom kørende fra Thisted, og opskræmt som de var råber den ene til ham: "Ær ed Tyskere, eller de æ Danskere", og uden at afvente Svar kørte de videre alt hvad Remmer og Tøj kunde holde. Hele Natten kom der til Sennels ridende Stafetter med Meldinger fra Thisted. Stor Opstandelse vakte det jo, at de i den stille Nat hørte en heftig Geværild fra Hovsør; det var den Gang, den oven for omtalte Båd kom sejlen. Det var i øvrigt en af de på Limfjorden så hyppige Krejlere, der vendte hjem fra en længere Sejlad og derfor ikke anede, hvad den hele Hurlumhej havde at betyde.

Da det var blevet noget over Midnat, inviterede Gårdmanden de hos ham stationerede Krigere ind for at få noget at spise, idet han betroede dem, at lige så godt kunde spise det, han havde af Fødevarer, som Slaverne kunde det. Alle Gårdens Lokaler blev fyldt med sultne Mennesker, og midt under Måltidet kom der Efterretning fra Thisted med Meddelelse om, at det var blind Alarm, hvorefter enhver drog hjem til sit.

Den egentlige "Slavekrig" varede for Thisted og Omegn kun et halvt Døgn; thi ved Aftenstid nåede der hertil fra Nykøbing Meddelelse om, at Rygterne havde været ugrundede; Borgervæbningen vendte tilbage fra Vildsund og holdt sit Indtog ved Midnatstid under fuld Musik; man kunde i Sennels ved den Tid høre Trommerne buldre. Man udsatte imidlertid Vagtposter i Byen og langs Fjordbredden for alle Tilfældes Skyld.

Dagen havde vist, med hvor stor Beredvillighed Befolkningen var mødt op for at værne Landsdelen; men den havde også vist, hvor dårligt man var forberedt, hvis der virkelig var kommen en Fjende. Derfor tog man fat med at indøve Mandskab i de mest elementære øvelser under Kommando af en eller anden Mand, som havde været Soldat og besad den fornødne Myndighed; der blev endvidere forfærdiget Spyd og andre Våben. Endnu gemmes der i Thy på Kirkeloftet og lignende Steder Våben fra Slavekrigens Dage, og endnu mindes man den underlig forvirrede Dag, som i det sydlige Jylland benævnes den "gale Onsdag", men som for disse Egne må kaldes den "gale Fredag".

2. Slavekrigen i Vester Hanherred 1848.

Af J. C. Jacobsen.

Det går i Reglen med Rygtet som med en Snebold, der ruller ned ad en Bakke, det tiltager i Omfang, jo mere det breder sig, og således gik det også med det Rygte, der i Foråret 1848 som en Løbeild for op gennem Nørre-Jylland og fortalte, at Rendsborg Slaver var brudt ud af Fængslet og med Hærgen og Plyndren drog nordpå. Nævnte Rygte havde sit udspring i Grænseegnene ved Kongeåen, hvor Befolkningen i Anledning af Oprørets Udbrud den 18. Marts var en Del opskræmmede; det nåede Kolding den 24. Marts og forplantede sig snart videre. Overalt lød det, at Slaverne, hvis Antal snart ansloges til 600, snart til henimod 100, afbrændte såvel Købstæder som Landsbyer og Herregårde og myrdede både Mænd, Kvinder og Børn.

Men nu viste det sig, at den gamle Kæmpeånd ikke var uddøet hos Jyderne, man samledes i store Skarer i By og på Land for at standse de "frække Røvere" og forsvare den hjemlige Arne.

I Egnene Nord for Limfjorden var "Krigen" meget livlig, hvilket er ret naturligt, da disse Egne lå længst fra Rygtets Kilder og derfor kunde modtage de fleste Jobsposter. I det efterfølgende skal gives en kort Oversigt over "Krigsbegivenhederne" i Vester Hanherred, bygget dels på officielle Skrivelser, dels på Bladmeddelelser og dels på Oplysninger fra gamle Mennesker, der endnu i deres Livsaften kan mindes Træk fra hine bevægede Dage for ca. 63 År siden.

* * *

Rygtet om Slavernes Fremtrængen nåede Thisted om Morgenen tidlig den 31. Marts over Nykøbing på Mors, og den Thisted Amtmand Baron Rosenkrantz sendte da øjeblikkelig følgende Skrivelse til Herredsfoged, Kammerjunker Lillienkjold på Skerpinggård i Vester Hanherred:

"En Stafet fra Justitsråd Rummelhoff i Nykøbing har i dette øjeblik bragt mig den Efterretning, at Fæstningsslaverne skulle være undkomne fra Rendsborg Fæstning og have udbredt sig her i Jylland, hvor de myrde og brænde overalt, hvor de komme frem. - Efterretningen er bragt til Nykøbing med en Stafet fra Krejbjerg Sogn, der melder, at en Del Slaver alt skulle være trængte frem til Omegnen af Holstebro.

På Grund af Foranstående anmodes Deres Velbårenhed tjenstlig om, uopholdeligen at træffe de Foranstaltninger, som De måtte finde mest hensigtssvarende for at forhindre disse farlige Personers videre Fremtrængen her i Amtet, og foranledige deres Pågribelse, såfremt nogle af dem alt

skulde have fundet Lejlighed til at komme over Fjorden.

Da Justitsråd Rummelhof har meldt mig; at han strax har sat Alt i Bevægelse for at pågribe de omhandlede Slaver og forsvare sig imod deres Voldsgjerninger på Mors, antager jeg ikke, at der vil være synderlig Grund til at befrygte deres Landgang ved Fæggesund, hvorimod der ved Aggersund bør sørges for, at alle Færger og Både indtil videre holdes stationerede på denne Side, ligesom der også bør holdes Vagt på Kysten, og måtte i det Hele samtlige Sogneforstanderskaber og Sognefogder snarest muligt advares om, at sætte sig i Forsvars-Tilstand mod de omhandlede Slaver og at pågribe dem i alt Fald med væbnet Hånd hvor de antræffes.

Thisted Amtshus Natten mellem d. 30. og 31. Marts 1848.

Rosenkrantz."

Herredskontoret på Skerpinggård modtog Amtmandens Skrivelse tidligt på Formiddagen den 31. Marts, og Kammerjunker Lillienkjold satte sig straks i Bevægelse for at efterkomme den; der udsendtes Stafetter til alle Herredets Sognefogder og Sogneforstanderskaber, ligesom han også straks lod gå Bud til Lars Jespersen ved Tranumstrand for at pålægge ham uophørlig at begive sig til Thisted. Lars var noget af en Bøssemager, og man trængte hårdt til den Slags Folk i Amtets Hovedstad. Der er imidlertid langt fra Tranum til Thisted, så det er muligt, at "Våbenfabrikanten" først ankom, efter at "Freden" var sluttet.

Vestligst i Herredet ligger Halvøen Hannæs, der består af 3 Sogne: Øsløs, Vesløs og Arup; fra Mors er nævnte Halvø skilt ved det dybe Fæggesund. På Grund af den isolerede Beliggenhed kom Befolkningen her til at optræde mere selvstændigt under den korte "Krig", end Tilfældet var i Herredets andre Sogne.

Såvidt det har kunnet oplyses, ankom den ridende Stafet fra Herredskontoret til Godsejeren på Vesløgård Hr. Kjærulf, der straks begyndte at udfolde en betydelig Virksomhed; han udsendte Stafetter til såvel Sognefogden i Arup som Sognefogden og Sognepræsten i Øsløs, selv satte han sig til Hest og red til Fæggesund, hvor Mandskabet fra Vesløs og Arup skulde samles.

Aftægtsmand P. Skjoldborg, Arup, der den Gang var en Karl på 18 År og tjente i Vesløs, fortæller: "Henved Aftenstid kom en Rytter færende ind i Gården og råbte: "Der er brudt nogle Slaver ud, og I skal møde straks ved Fæggesund med Forke og Grebe, og hvad I kan få fat på for at forhindre dem i at komme over Vandet!" Han gav ingen lang Forklaring, men for straks hen til den næste Gård. Min Husbond, der var en ældre Mand, sagde: "A æ Fanden ta mæ få gammel til sådan noget, do må astej, Peter." Der ankom 30-40 Mand fra Vesløs til Amtoft Strand, her var allerede en stor Styrke fra Amtoft og Arup samlet, og Kjærulf tog nu Kommandoen. Straks efter mødte Pastor Jacobsen fra Øsløs til Hest. En Del af

Mandskabet gjorde Tjeneste som Strandvagter, de fulgtes ad to og to, og da de ikke godt kunde enes om, hvem der skulde gå sammen, måtte de trække Stak om det. Kysten skulde bevogtes fra et Stykke Vest for Fæggesund Kro til Gårdbæk mod Øst, her skulde Øsløs Mandskab tage fat. P. Skjoldborgs Kammerat var ikke synderlig modig, og da de på deres Vandring fik Øje på nogle store Kampesten, der lå i Strandkanten og i Mørket så noget mystiske ud, foreslog han, at de skulde løbe tilbage til Amtoft og melde, at de havde set noget mistænkeligt; de besluttede imidlertid at liste nærmere hen til den mistænkelige Genstand, og de opdagede da, hvad "Fjenden" bestod af.

Uden for Amtoft lå en stor Pram sejlklar, den skulde, hvis Slaverne i Nattens Mørke listede sig over Vandet, føre Kvinder og Børn over til den lille Ø Fæggerørn. Prammen var på et hængende Hår nær bleven anvendt. Pludselig lød nemlig et drønende Skud i Nærheden, og man var straks enige om, at nu var Slaverne der; Kvinderne og Børnene søgte jamrende og grædende ned mod Stranden til Prammen, medens Mændene belavede sig på at dække Retræten; men heldigvis skyldtes det opsigtsvækkende Skud den skikkelige Husmand Mikkel Badstue, der affyrede sin gamle Jagtbøsse for at prøve, om den var i brugbar Stand.

I Øsløs blev Forsvaret ordnet af Sognefoged Mads Thorup, Bisgård og Pastor Jacobsen. Sognefogden græd, da Budskabet kom, men strammede sig senere op for ikke at bringe Modløshed ind blandt Mandskabet. Præsten samlede Sognets Beboere i Præstegården, hvor han fortalte dem den frygtelige Tidende om Slaverne; men tillige holdt han en flammende Tale og opfordrede alle til at vise Mod og Fædrelandskærlighed. Hovedstyrken holdtes samlet i Byen, hvor Smeden hele Natten arbejdede på de såkaldte Pigkæppe, det vil sige Jærnpigge, der var fastgjort til et langt Træskæft, det hele skulde minde om et Gevær med påsat Bajonet. Langs Kysten gik Dobbeltposter, der blev inspicerede af ridende Patruljer. En af de ivrigste til at patruljere langs Stranden var den gamle Sømand Kristen Hokser. Kristen levede som Jæger, og han havde derfor også sin Bøsse i Orden. Det var i Dagbrækningen, at Hr. Hokser Øst for Holm Tange fik Øje på en Sejler, der lå lidt ude fra Land; da han mente, at det var et Slaveskib, råbte han af sine Lungers fulde Kraft: Hvem der? Intet Svar påfulgte, og da et gentagende Råb heller intet frugtede, var Kristen klar over, hvem han havde for sig, han kastede Geværet til Kinden, fyrede, og Kuglen trængte ind i Skibets Forstavn. Nu blev der levende om Bord, en Mand stak Hovedet op over Rælingen og råbte "Å, de æ mæ!" "Hvem!" tordnede Kristen. "Det er Per Ibsen!" "Har du Slaver om Bord, Per?" gentog den pligtopyldende Vagt i en

lidt mildere Tone. "Nej, oh nej, a har kun Træsko og Lerpotter", forsikrede Per, og nu fik den forbløffede Krejlerskipper endelig Lov til at være i Fred.

På de højeste Bakker var rejst Bavner, der skulde tændes, når Fjenden kom. Bavnerne bestod for det meste af Tjæretønder, fyldt med Lyng.

Nylig afdøde Aftægtsmand Peter Bonnerup var den Gang hjemme hos sin Fader, en ældre Gårdmand, der havde gjort Tjeneste i Napoleonskrigen 1807-14. "Det er noget godt Vrøvl med de Slaver", sagde den gamle Veteran, "hvordan skulde de komme her, når vore Soldater samles ved Grænsen; jeg har såmænd ikke noget imod, at du går med, Peter; men jeg vil ikke selv rende for Nar." Peter kom så med; da han var for ung til at blive Kystvagt, blev han Bavnavagt. Han og et andet ungt Menneske skulde stå parat til at tænde Ild i Tønden, når Fjenden kom. Men Natten var lang, og der kom ingen Fjender; derimod meldte Sulten sig, og de blev da enige om at løbe hjem til Gården og få lidt at leve af. Den grove Pligtforsømmelse at forlade Posten kom dem dog dyrt at stå. Da de vendte tilbage til Bavnen for at indtage deres Plads igen, fik de nemlig Øje på nogle Skikkelser, der dukkede sig bag Højen, de vendte derfor skyndsomt om og flygtede tilbage til Gården, hvor de skjulte sig i den Tro, at Slaverne havde besat Egnen. Næste Dag gik Tjenestedrengen op for at flytte de "skrækelige Banditter", der ved Dagens Lys viste sig at være et Par sorte Får.

Så snart man havde Pigkæppe nok, begyndte Øvelserne på Øsløs Kirkegård. Disse Øvelser i Våbenbrug fortsattes længe efter, at man fik Underretning om, at Rygtet om Slaverne var lutter Opspind. Styrken var delt i to Hold, det ene kommanderedes af Husmand Jens Buk, det andet af Husmand Thomas Kærgård, begge Mænd, der forlængst havde aftjent deres Værnepligt. Husmand Niels Bro, Øsløs, der var med som 18årig Karl, fortæller, at Pigkæppene nok kunde bruges til at stikke med, men de egnede sig kun dårligt til Bajonetfægtning, da de manglede Parerplade, og der vankede derfor nogle slemme Rap over Fingrene.

Sognefogderne i Tømmerby og Lild Sogne modtog Budskabet om Slaverne af en Stafet fra Herredskontoret; men også i disse Sogne lededes Forsvaret af den utrættelige Kjærulf fra Vesløsgård. Mange af Beboerne i Tømmerby og Lild gemte deres Sølvgenstande og andre Kostbarheder ude i Klitterne; men en Del gemte også deres Sager så godt, at de ikke kunde finde dem igen.

En stor Del af Mandskabet fra sidstnævnte Sogne samledes på den smalle Landtange mellem Lund Fjord og Vesterhavet; man frygtede for, at Fjenden skulde komme østfra, og her var den eneste Landevej mellem Hanherred og Thy. Fra Roelsgård på Bjergtet var både Mænd og Karle mødte, og Kvinder og Børn sad ene tilbage i Mørke; man var nemlig bange for, at Lysets Skær skulde tjene som Vejledning for Fjenden. Pludselig

blev der en frygtelig Støj ude i Gåsestien. Gæssene gækkede og skreg, som de var besatte; men Folkene stængede Dørene, da de troede, at det var Slaverne, der nu begyndte deres Hærværk. Da Mandfolkene kom hjem, dristede man sig ud i Gåsestien, hvor det viste sig, at Spektaklet stammede fra Naboen Gase, der havde forvildet sig ind i den fremmede Lejr. Ved Stranden var der ikke udstillet Vagter, da man jo ikke ventede Fjenden fra den Kant.

Da Herredsfoged Lillienkjold havde modtaget forannævnte Skrivelse fra Thisted Amt, sendte han umiddelbart efter et Brev til Herredsfoged Svanenskjold i Løgstør; Brevet sluttede således:

”Idet jeg må bemærke, at Amtet har pålagt mig at foranstalte det Fornødne til at forhindre bemeldte Slavers videre Fremtrængen og foranledige deres Pågribelse i alt Fald med væbnet Hånd, skulde jeg tjenstlig anmode Hr. Cancelliråden om at drage Omsorg for, at der træffes Foranstaltninger til, at de Pågældende ikke kunne bemægtige sig løse Både ved den søndre Side af Fjorden i Deres District for dermed at sætte over Fjorden. Det henstilles, om det måtte være rigtigst, at Canc. Lynges give fornøden Notits om foranstående.”

Cancelliråd Lynges var Byfoged i Nibe. Af denne Skrivelse ses, at Herredsfogden ikke ønsker Bådene overførte til Fjordens Nordside, hvilket de heller ikke blev; derimod samlede man så mange som muligt i Løgstør og ved den søndre Side af Aggersund for i påkommende Tilfælde at kunne sætte over Fjorden med Kvinder og Børn. Aggersund var i det hele taget et meget vigtigt Punkt; her var Fjorden ikke ret bred, og her vilde Slaverne åbenbart prøve på at tiltvinge sig Overgang, når Løgstør først var erobret, og man ventede Fjenden hvert øjeblik; Rygtet fortalte, at Viborg var brændt, og at de vilde Skarer trængte skændende og brændende mod Nord. I Løgstør var organiseret et Vagtkorps på ca. 130 Mand, der skulde forsvare Byen til det yderste.

På Nord siden af Aggersund samledes efterhånden en stor Skare Mænd fra de omliggende Sogne i Øster og Vester Hanherred, nogle påstår flere Hundreder. Ledelsen var i Hænderne på Fuldmægtigen fra Skerpinggård. Pensioneret Lærer J. D. Andersen, Vester Thorup, var den Gang en lille Dreng på 8-9 År og boede i Husby i Kjettrup Sogn. Midt på Eftermiddagen kom en af Mændene i Husby løbende ind i hans Hjem og råbte: ”Det er rent galt fat, Rendsborg Slaver er brudt ud og har trængt her Nord, Viborg ligger i Aske, og de er på 2 Mil nær Løgstør. Alle Mand skal møde ved Aggersund, og I skal bøje fra jer - det vil sige: Lade Budskabet gå videre - Ordren er fra Herredskontoret.” Længere vestpå hed det: ”Holstebro ligger i Aske, de er nær Sallingsund!” Man vil forstå, at Rygtet ikke lød ens øst- og vestfra. Det har ligesom delt sig ved Viborg, en Jobspost er

da gået over Skive, Nykøbing på Mors og Thisted, en anden over Løgstør og Aggersund til Hanherred, hvor de falske Rygter mødtes og gjorde Forvirringen des større. Fra Løgstør blev Herredsfuldmægtig Splid, der var en dygtig Rytter, sendt mod Syd for at recognosere; han fik den bedste Hest, man kunde skaffe, for at han ikke skulde falde i Slavernes Kløer. Hvis han kom tilbage med gode Efterretninger, så man kunde forstå, at det hele var blind Alarm, vilde man lade Stortrommen røre i Byen; når de ved Aggersund forsamlede Krigere hørte dette Signal, kunde de rolig vende hjem. Det blev over Midnat, før Hr. Splid vendte tilbage, og i den lange Ventetid gik stærke Vagter langs Fjorden, medens Hovedstyrken indkvarterede sig i Gæstgivergården og omliggende Huse, hvor man gjorde sig til Gode efter Omstændighederne. - Nu hørtes endelig Stortrommen i Løgstør. Nogle Vagter, der ikke var gjort bekendte med Signalet, kom styrrende og råbte, at Fjenden stormede Løgstør, hvilket vakte stor Forstyrrelse, indtil Misforståelsen blev opklaret. Hen ad Morgenstunden forlod de sidste ”Tropper” Aggersund, og Freden hvilede atter over Land og By.

Budskabet om den truende Fare bragtes - efter en gammel Mands Udsagn - til Vester Thorup ved en Stafet vestfra. Det var naturligtvis den samme Stafet, som bragte Skrivelsen fra Amtet til Herredskontoret, så man var allerede vel underrettet, før Herredsfogdens Stafet bragte Opfordringen om at gribe til Våben. I V. Thorup var særlig Sognepræsten Pastor Djørup ivrig for at ordne Forsvaret, hvilket kan ses af en kort Indberetning til Herredsfoged Lillienkjold sålydende: Øvelserne ville blive fortsatte og ledede med al Iver, da Alle er besjælede af den mest levende Fædrelandskærlighed og Nidkærlighed for Sagen.

En stor Styrke var samlet ved Thorup Kirke, der ligger umiddelbart ved Landevejen mellem Ålborg og Thisted; alle Mand var fuldt væbnede, men Udrustningen var meget uensartet, enkelte havde Bøsser, de fleste måtte nøjes med Økser, Forke, Høleer o.l. I Smedjen herskede travl Virksomhed, den ene Pigkæp efter den anden blev formelig revet bort. - Disse hjemmelavede Våben blev senere opbevaret i Vester Thorup Kirke; ved År 1875 blev Restbeholdningen, ca. 30 Stykker, solgt ved privat Auktion til Fordel for Sognets Hartkornsejere. - Overalt ved Landevejene og på enkelte Højdepunkter var udstillet Vagter, der råbte enhver an, så ingen fik Lov til at passere forbi, uden at vedkommende først havde åbenbaret sit Navn og sin Hjemstavn. På Kobakken mellem Thorup og Klim stod en Vagtpost, og her forefaldt et pudsigt Optrin: Stedets Jordemoder kom gående ad Vejen uden at ane nogen Fare. ”Holdt, hvem der?” lød det fra Vagten; men ”Madammen”, der jo var godt kendt af alle, mente ikke, at hun behøvede at nævne hele sin Adresse; hun svarede bare: ”Det er mig”. Den fortrolige Meddelelse blev dog ikke taget for god Vare, en Mand af Vagten sprang hen

imod hende med sin Fork og sagde: "Hvis Do et sejer, hvem do æ, så prekker a Dæ sku." Efter en kort Samtale løstes det heftige Sammenstød på den fredeligste Måde.

Til Klim kom Rygtet østfra, det vil sige fra Herredskontoret; Stafetten fra Thisted har altså ikke nået til denne By, men har redet tværs over Markerne fra Vester Thorup til Skerpinggård. I Klim ventede man Fjenden fra Aggersund og satte derfor Vagt ved Kovadbro mellem Klim og Fjerritslev. Ved denne Bro forefaldt et Oprin i Lighed med det nævnte fra Kobakken. Købmand Jep Frost fra Thisted kom kørende østfra, han havde været i Hjørring. Da han nærmede sig Vagten ved Kovad, blev han standset med et tordnende: "Hvem der?" Den forbløffede Købmand vidste i øjeblikket ikke, hvad han skulde svare på dette Spørgsmål; han fik imidlertid ikke lang Betænkningstid. Vagtkommandøren, Hr. Tidemand Kjær, Klim, sprang hen til Vognen, satte Landeværnspeggen for Brystet af ham og sagde: Hvis du ikke straks siger, hvem du er, hvad Håndtering du driver, og hvor du skal hen, jager a Dæleme æ Pig igennem dæ. Frost fik nu endelig Snakketøjet i Gang, og han fik da som kendt Mand Lov til at passere Vagten.

Som tidligere nævnt var Mandskabet fra flere Sogne samlede i Aggersund; det store Pastorat Kettrup-Gøttrup sendte et stort Kontingent, men holdt dog en betydelig Styrke tilbage. Navnlig i Kettrup dreves Rustningerne med Kraft; her lå Herredskontoret, og man kunde derfor let få Underretning og Vejledning, ligesom Ledelsen kunde komme i forholdsvis sagkyndige Hænder. Herredsfoged Lillienskjold var selv ude for at opmuntre Krigerne; den egentlige Kommando var overgivet til Prokurator Toft, der udnævnte Befalingsmænd, udstillede Vagtposter o.s.v. Stedets Sognepræst, Provst Damkjær, lå heller ikke på den lade Side, hvilket fremgår af følgende Svarskrivelse til Herredskontoret:

I Anledning af Deres Velbårenheds Skrivelse i Dag sammenkaldte jeg straks Forstanderskabet, og en Del mødte også tillige med mig i Kettrup Skole, men på Grund af den udsprede Meddelelse adskiltes vi straks igen for, så vidt Omstændighederne tillade det, at besørge Mandskabet. væbnet o.s.v. Imidlertid tror jeg dog at kunne udtale det, navnlig efter herom at have confereret med Forstanderskabets Medlem Søballe, som en almindelig Anskuelse: at det blev pålagt hver våbendygtig Mand at anskaffe sig en Landse i Længde af 4 Alen i det Hele, således som den brugtes i den sidste Krigs Tid og derpå at møde i hvert Sogn i Morgen Eftmdg. med den således indrettede Bevæbning til Eftersyn og for at modtage nærmere Ordre fra Dem. Skulde Mandskabet behøves efter Deres Mening ved Aggersund i Morgen, så

kunde dog sådanne Landser, hvis De synes det, forarbejdes hos samtlige Smede i Sognene, når De dertil vilde give de fornødne Ordre, eller underrette mig om Deres Mening.

Guds Nåde være med os og give os Alle Mod til at virke.

Kjettrup Præstegård, den 81. Marts 1848.

Deres *J. R. Damkier*.

Den Lanse, Provsten henviser til, hørte til den Kystmilitse, der blev oprettet i Begyndelsen af det 19de Århundrede under Napoleonskrigene. Kystmilitsen blev ikke anvendt i Slavekrigen, selv om enkelte vil påstå, at den blev sammenkaldt. For øvrigt er det sidste Gang, man hører dette Kystforsvar omtalt. Det ophævedes næste År, idet Grundloven indførte alm. Værnepligt.

Rygtet om Rendsborg Slaver bragte Forstyrrelse og Forvirring alle Vegne, men det bragte ingenlunde Modløshed og Selvopgivelse, tværtimod, de fleste var enige om at sælge Livet så dyrt som muligt. Der er dog altid Undtagelser fra Reglen, og en sådan Undtagelse var en Embedsmand fra Fjerritslev, der med nogle Kostbarheder flygtede ud til Havet, gik om Bord i en Båd og sejlede et Stykke fra Land. Nu måtte Slaverne komme for ham, når de vilde, han havde sit på det tørre, eller rettere på det våde.

Slige Undtagelser var der vel alle Vegne; men de spillede ingen Rolle, de satte heldigvis intet Præg på Bevægelsen.

Man kan godt sige om Slavekrigen, at den kom en Nat og gik en Nat; thi allerede Dagen efter, at de første foruroligende Efterretninger var komne, bragtes ny Meddelelser, som sagde, at Rygtet var langt overdrevent, Slaverne huserede kun mellem Silkeborg og Randers, og snart hed det, at hele Røverbanden var bleven hugget sønder og sammen af Randers Dragoner. Det var ganske vist en smuk Måde at få sådanne Skarns Mennesker ud af Verden på, og Begivenheden kastede for et øjeblik Glans over de Randers Dragoner; men den Glans holdt ikke længe ved, Sandheden kom for Dagen, Rygtet var lutter Opspind fra først til sidst. De bevægede Martsdage blev meget snart om ikke helt, så dog til Dels glemte; Begivenhederne på Krigsskuepladsen tog Opmærksomheden helt fangen.

De Rendsborg Slaver, der var nok henved 90 i alt, tog - uden at de selv vidste det - de gode Jyder ved Næsen, og alle lod sig narre lige fra Amtmanden og ned til Daglejeren. Vi kan more os over, at vore Bedsteforældre var så godtroende; men inden vi udtaler nogen Dom over dem, må vi hellere spørge os selv: Kan vi ikke også lade os tage ved Næsen i det moderne 20. Århundrede?

* * *

Til Slutning vil jeg bringe en Tak til følgende Mænd, der beredvillig har givet mig Oplysninger: Lærerne

Hald, Thisted, Hansen, Gøttrup, Nielsen, Kettrup,
Lyngbo, Kollerup, J. D. Andersen, Vester Thorup, og
J. Damsgård, Klim, samt Aftægtsmand P. Skjoldborg,
Arup, Aftægtsmand Niels Bro, Tømmerby, og

Husmand Niels Jensen Bro, Øsløs. Endvidere en Tak til
Gmd. Jens Thomsen, Barslev, for Oplysninger fra
Thyholm, der dog ikke er benyttede i ovenstående
Skildring. Som Kildeskrift er anvendt Lønborg Friis:
Den jydske Slavekrig.